

Väinö Linnan Tuntematon sotilas on herättänyt niin suurta huomiota, että kirjailija itse pilaili: »Arminhan ne minusta meinaa tehdä...» Siinä oli kai vähäsen pelkoa-kin takana, pelkoa siitä, että kirjan todellinen sanoma hukkuisi sensaatiometeliin. Seuraavassa kirjoituksessa pyritään tarkastelemaan Linnan antamaa kuvaa lotasta vertaillen sitä samalla saman kirjan muihin naiskuviin ja parin muun tunnetun sotateoksen antamaan käsitykseen sodanaikaisesta suomalaisesta naisesta.

Väinö
Linna

Linnan kuvaus lotasta ★

Tämän asian tarkastelu on mielenkiintoista sen vuoksi, että juuri Linnan lotta-kuvauksesta ovat mielipiteet menneet kaikkein jyrkimmin ristiin.

On sanottu ensinnäkin, että Linna sylkee urhoollisen sankarilotan silmille.

On sanottu toiseksi, että Linna antaa lotasta luotettavan kuvan.

On sanottu kolmanneksi, että Linnan kuva on luotettava, jos ajatellaan rivimiesten mielipiteitä lotasta.

Paljon muitakin on sanottu, kylästyttävän paljon. Nuo kolme kohtaa sisältävät kuitenkin useimpien mielipiteiden ytimen.

Minkälainen on sitten Linnan lotta. Hän on Raili Kotilainen, joka oli ryhtynyt rintamalotaksi haaveilun komeista upseereista, »vähä-älyisten ulkomaalaisten lehtimiesten luomasta sankarilottamyytistä» sekä lisäksi toteuttaakseen »viisi luokkaa yhteiskoulua käyneen maalaispuhelinkeksuksenhoitajan isänmaallisuuden» vaatimuksen.

On muitakin lottia. Taustalla häivähtää naiivissa innostuksessa touhottavia kotirintaman lottatätejä, sivumennen nähdään upseerien autoissa nauravia lottia, »kenttäpatjoja» — kuten katkeroituneet miehet toteavat. Ja siinä kaikki. Lotta ei näyttele suurta osaa Linnan kirjassa, mutta sen osan minkä näyttelee, se tekee hätkähdyttävällä tavalla.

Ei voi kieltää, etteikö Linnan kuvaus lotasta olisi normaalimoraalin mittapuulla mitattuna kokonaan kielteinen. Raili Kotilainenkaan, joka joutuu tarkimman kuvauksen kohteeksi, »ei ollut tällä retkellä saanut miestä, mutta osaksi sen korvasi se seikka, että hän oli saanut paljon miehiä. — — — sota oli kuluttanut häntä, niinkuin muitakin. Hän oli niin lusaantunut ja laskenut tasossaan, että oli sortunut jopa erääseen panssaritorjuntamieheenkin. Sic transit gloria mundi...»

Miksi sitten Linnan lotta on tällainen?

»Minusta mitallin toista puolta, sankarilottaa, on jo aivan tarpeeksi ylistelty. On jo aika puhua toisestakin, varsinkin kun se rivimiehen kannalta ei suinkaan ollut merkityksetön.» Jotensakin tähän tapaan sanoi kirjailija keskustellessani hänen kanssaan.

Palatkaamme alussa esitettyihin kolmeen väitteeseen. Ensimmäinen sisältää syytöksen perättömästä solvauksesta. Tutkitaampa asiaa. Kuullaan todistajaa.

Jussi Talven kirja Ystäviä ja vihollisia kuvaa sotaa sivistyneen upseerin kannalta. Hän puhuu myös naisista. Kotirintaman naisia hän syyttää liiasta alttiudesta saksalaisiin. Lottaa hän ei syytä. Lotalla on suhde nuoren upseerin kanssa, todellinen rakkaussuhde. Samalla Talvi selittää asian psykologista taustaa. Lotalla oli aina tarjolla miehiä, toinen toistaan komeampia ja sulavakäyttöisempiä. Lotta oli

nainen. Ei suinkaan ollut mitään epäluonnollista siinä, että hän kuuli viettinsä ääntä. Varsinkin kun ajat olivat suuria ja rakkaus — varsinkin ensimmäisellä kertaa — romanttista.

Tämä todistajalausunto on siis Linnan puolella, vaikka asiaa katsellaankin ylempää kuin »sammakoperspektiivistä».

Toisenlaisen kuvan antaa Pentti Haanpää kirjassa Korpisotaa, joka monesti on vedetty esiin Tuntemattomasta sotilaasta käydyn keskustelun aikana. Hänen lotissaan ei ole mitään moittimista, ei sen paremmin kotirintaman naisissa. Herttaisia, tavallisia ihmisiä. Mutta kirjan kuvauskohdekin eroaa ratkaisevasti Linnan kuvauskohteesta. Haanpää kertoo talvisodasta, lyhyestä periodista, jolloin kansamme todella oli yksimielinen ja joka ei ehtinyt panna moraalia liian kovalle koetukselle. Tässä mielessä kirjoja ja niiden henkilöitä ei voida rinnastaa.

Linna siis myönsi, että mitalilla oli toinenkin puoli ja että hän kuvasi vain toista, jotta sekään ei unohtuisi. Näin epäilemättä oli. Ja luultavasti oli myös niin, että Linnan kuvaama mitallinen syrjä oli pohjimmaltaan sittenkin todempi ja yleisempi.

Varsinkin toisella lukemalla — kun jännitys on pienentynyt — Linnan kirja on ankaraa luettavaa. Hän riisuu sotilaansa alastomiksi kaikesta korurihkamasta. Miksei hän tekisi samoin lotilleen? Ehkä hän kärjistää asioita, mutta ei missään tapauksessa niin paljon kuin sotilaat tekivät. Eikä hän naista syytä. Hän syyttää sotaa ja niitä vääriä ihanteita, jotka lottien päähän oli pönttö.

Lukijan mielessä kohoaa haihateluihinsa sortuvan lotan vastakohdaksi alikersantti Rokan vaimo, pienviljelijän muija, joka miehen ollessa sofareissulla huolehtii mökin ylläpidosta ja mukulalaumasta. Häntä kohtaan osoittaa Linnakin avointa kunnioitusta.

Niin — ei Linnan lotta ole ihan teensa, Runebergin lotan, kaltainen. Mutta ei ole Linnan sotilaskaan liialla runebergiläisyydellä pilattu.

Nimimerkki Kiikari kirjoitti 22.3. 55. ilmestyneessä TUL-lehdessä liittomme naisten voimistelumestaruuskilpailujen johdosta seuraavasti:

Sietäisi kaksikin hatunnostoa.

Turussa oli sunnuntain tienoissa sellaiset naisvoimistelu-»messut», ettei olekaan nähty taas aikoihin. 26 joukkueen ja 200 sorean tyttöläp- sen voimalla siellä kilvoiteltiin liittomme joukkuemestaruuksista, joista viimeksi kilpailtiin toissa vuonna. Paitsi viime vuonna edessä ollut liittojuhlamme, joka nieli kaiken liikenevän harjoitusajan, oli tähän väli-voimistelu-voimistelun merkeissä, joka parisen vuotta sitten oli ehkä laimeimmillaan, oli tänä aikana noussut jopa yllättävästi. Koskaan aikaisemmin ei osanotto ole ollut näin komea ja tuskinpa tasokaan näin korkea kuin nyt. Kun kilpailut kuuluvat järjestelyltäänkin olleen täysosuma, niin sietäpä tosiaan nostaa hattuaan naisvoimistelijoidemme, jotka sillä aikaa kun miehet raapivat tikkuja sormiinsa yhteistoimintapulmien vuoksi, tekevät kaikessa hiljaisuudessa työtä, josta sitten esittävät niin vakuuttavat todistukset kuin Turussa saatiin nähdä. Erikaisen suurella syyllä voimme kaikki onnitella naisvoimistelijoitamme senvuoksi, että taso on nyt yllättävän laaja, mistä osoituksena on ennen muuta runsas tyttöjoukkueitten määrä. (Mestaruuskilpailujen osanottoennätykset: naiset v. 1947 19 joukkuetta, tytöt v. 1949 17 joukkuetta. Toim. huomautus.)

Monenlaista amatööriurheilua.

Hattumme naisvoimistelijaille nousee toisenkin kerran ja entistäkin korkeammalle, kun muistamme, millaisin mahdollisuuksin he työtään tekevät. Samaan aikaan kun huippu-urheilijat harkitsevat, millä päivärahalla sitä nyt kannattaa kilpailla ja harjoitellakin lajiaan, mistä hommasta sitten useimmissa tapauksissa suurin hyöty koituu asianomaiselle itselleen, puuhaavat kymmenet ohjaajat ja voimistelijat kysymättä muuta palkintoa ja palkkioita kuin tyytyväisen mielen. Se on jo eräänlainen sankariteko kun joku Kaarina Salminen ohjaa Varkaudessa ensin kolme joukkuetta ja tuo ne sitten oppimatkalle Turkuun — hankittuaan tyttäriensä kanssa tyhjistä ensin matkakulutkin. Eipä ihme, jos Kaarina tästä saikin kunniapalkinnon. Entä Jyväskylän Työväen Naisvoimistelijat. Nämä Elli Särkän neitokset matkustivat kilpailuun omilla rahoillaan ja siirsivät päivärahatilille viennin palkkapussistaan, niinkuin varmasti tekivät useimmat muutkin joukkueet. Eikä tainnut olla Tampereen Kilpa-Veljiä Lempi Vanhala ainoa — ei ensimmäinen eikä viimeinenkään meidän naisten keskuudessa — joka ohjaamisen lisäksi itse ompeli tyttöjoukkueelleen esiintymispuvutkin. Se kaikki on sitä oikeata, puhdasta amatööriurheiluhenkä, joka valitettavasti liian vähän ja liian harvoin saa tunnustusta.

Totuus saattaa olla karvaskin joskus. Sillä, normaalmoraalin kannalta näitä tyyppisiä tutkien on tosiaankin aihetta huolestumiseen. Mutta kun heihin katsoo syvemmälle, niin lottaa kuin sotilaaseenkin, havaitsee, että heissä on valtava annos osin käyttämätöntä, osin väärin ohjattua »henkistä reserviä», jolle Linna perustaa uskonsa Suomen kansan tulevaisuuteen.

TOHTORI MATTI ANNILA...
(Jatk. siv. 55.)

koulutehtävät eivät niiden takia saa jäädä huonommalle puolelle. Vanhempien on valvottava, että harrastuksien hoitelemisessa pysytään kohtuudessa. He tietävät, kuinka paljon työtä heidän lastensa läksyt vaativat ja kuinka paljon aikaa he voivat varata harrastuksilleen. Yhtämittainen rientäminen harrastuksesta toiseen ei enää ole levoksi ja virkistykseksi.

Elisa